

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

Кафедра економіки та управління

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни «Фінанси підприємств»

на тему: «Власний капітал та шляхи його збільшення в ринкових умовах»

Виконав: здобувач 3 курсу
групи ІН8-9-22-Б1ФБС (4.0 д)
спеціальності «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»

Цесак Вадим Володимирович

Науковий керівник: ст. викладач Оліх Г.І.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка ECTS _____

Члени комісії: _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	5
1.1. Поняття, складові та економічна сутність власного капіталу	5
1.2. Джерела формування власного капіталу на підприємстві	7
1.3. Фактори, що впливають на динаміку власного капіталу в умовах ринку	10
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ТА ЗМІН ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ АТ «УКРПОШТА»	13
2.1. Загальна характеристика господарської діяльності АТ «Укрпошта»	13
2.2. Аналіз структури та динаміки власного капіталу у 2022–2024 роках	15
2.3. Оцінка фінансової стійкості підприємства на основі показників власного капіталу	17
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ АТ «УКРПОШТА»	22
3.1. Внутрішні резерви зростання власного капіталу	22
3.2. Стратегічні підходи до зміцнення капіталу в ринковому середовищі	23
ВИСНОВКИ	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	27

ВСТУП

Фінансова стабільність будь-якого підприємства значною мірою залежить від структури його капіталу, зокрема — від обсягу та ефективності використання власного капіталу. Саме власний капітал є тим фундаментом, на якому будується фінансова незалежність, стійкість до зовнішніх впливів і здатність підприємства до розвитку. У періоди економічної нестабільності, інфляції, зміни ринкової кон'юнктури або військових загроз питання формування і нарощення власного капіталу набуває особливої ваги.

Сучасні підприємства, діючи в умовах ринку, постійно стикаються з викликами: зростанням витрат, нестачею ліквідності, обмеженим доступом до кредитних ресурсів. У таких умовах власний капітал стає не лише джерелом фінансування, а й індикатором фінансового здоров'я підприємства. Його динаміка, структура та здатність до зростання є ключовими для інвесторів, партнерів та самої компанії.

У питаннях формування та ефективного управління власним капіталом підприємства вагомий внесок зробили такі науковці, як О.Й. Вівчар, А.А. Горбатенко, Л.І. Катан, Т.М. Королюк, В.В. Сопко, І.В. Бобяк, Т.М. Гуріна, О.М. Яригіна, Левченко, Кириленко, Соловійова, Гапон та інші. У своїх працях вони досліджували економічну сутність власного капіталу, його функції, джерела формування, а також чинники, що впливають на його динаміку в умовах ринку.

Об'єктом дослідження в цій курсовій роботі є діяльність акціонерного товариства «Укрпошта» — одного з найбільших і найважливіших підприємств поштово-логістичного сектору України, яке водночас виконує і соціальну, і комерційну функції.

Метою роботи є вивчення економічної сутності власного капіталу, аналіз його формування, оцінка динаміки та фінансової стійкості підприємства, а також визначення можливих шляхів підвищення ефективності управління цим ресурсом в умовах ринку.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

- ✓ розкрити теоретичні основи поняття власного капіталу та його роль у діяльності підприємства;
- ✓ здійснити аналіз структури і змін власного капіталу АТ «Укрпошта» за останні три роки;
- ✓ оцінити фінансову стійкість підприємства на основі ключових коефіцієнтів;
- ✓ запропонувати напрями оптимізації управління власним капіталом у сучасних економічних умовах.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи: аналіз і синтез, порівняння, економіко-статистичні методи, графічний метод та методи фінансового аналізу. Інформаційною базою виступають офіційні фінансові звіти АТ «Укрпошта» за 2022–2024 роки, а також наукові праці українських економістів.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття, складові та економічна сутність власного капіталу

Власний капітал є ключовим елементом фінансової системи будь-якого підприємства, оскільки він не лише відображає рівень фінансової незалежності, а й визначає загальні можливості для розвитку, розширення діяльності та адаптації до ринкових умов. У сучасній економічній науці власний капітал розглядається як сукупність фінансових ресурсів, що належать власникам підприємства і використовуються для забезпечення його господарської діяльності [5].

Для глибшого розуміння сутності поняття «власний капітал» доцільно проаналізувати його трактування різними науковцями.

Таблиця 1.1

Підходи до визначення поняття «власний капітал» у науковій літературі [8]

Автор	Визначення
О.Й. Вівчар	«Фінансові ресурси, які вкладає підприємство для організації та фінансування господарської діяльності»
А.А. Горбатенко	«Власний капітал виражає загальну величину коштів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, вкладених в активи підприємства»
Л.І. Катан	«Власний капітал – це певне вираження фінансових відносин, що виникають між акціонерним товариством (корпорацією) та іншими суб'єктами господарювання з приводу його формування та використання».
Т.М. Королюк	«Власний капітал – це сукупність економічних благ у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, які залучаються до економічного процесу діяльності суб'єкта господарювання без визначення терміну повернення їх власникам і здатні генерувати доходи»
В.В. Сопко	«Власний капітал – це сума належних підприємству власних коштів, отриманих в результаті його діяльності чи від засновників (учасників) у вигляді внесків, акцій, паїв тощо, або безоплатно залишених на підприємстві»

Як бачимо, підходи до трактування поняття «власний капітал» у науковій літературі є різноманітними. Деякі автори акцентують увагу на його економічній сутності як джерела фінансування господарської діяльності (О.Й. Вівчар, А.А. Горбатенко), інші — на фінансово-правовій природі взаємозв'язків між власниками і підприємством (Л.І. Катан). Є також тлумачення, які роблять акцент на формі існування капіталу та його здатності генерувати дохід (Т.М. Королюк), або підкреслюють джерела його походження (В.В. Сопко).

Усі ці визначення по-своєму розкривають суть власного капіталу як фінансового ресурсу, що забезпечує підприємству незалежність, стабільність і можливість самостійного прийняття управлінських рішень без прямої залежності від зовнішніх кредиторів.

Суть власного капіталу полягає у тому, що це — залишкова вартість активів після вирахування всіх зобов'язань. Іншими словами, це те, що залишається у розпорядженні підприємства після погашення всіх боргів. Такий підхід відповідає загальноприйнятій міжнародній та українській обліковій практиці. Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку №1, власний капітал визначається як частина в активах підприємства, яка залишається після вирахування його зобов'язань [9].

Власний капітал – це власні джерела підприємства (фірми, компанії), які вкладені (внесені) засновниками або залишені ними на підприємстві з уже оподаткованого прибутку [5].

Структура власного капіталу, як правило, включає такі основні складові: статутний капітал, додатковий вкладений капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток (або непокритий збиток), а також інші компоненти власного капіталу. Кожен з елементів виконує свою функцію у фінансовому механізмі підприємства. Наприклад, статутний капітал забезпечує початкову базу для діяльності підприємства, а нерозподілений прибуток є джерелом фінансування поточних і майбутніх витрат [6].

Узгодженість між складовими власного капіталу свідчить про ефективне фінансове управління. Якщо, наприклад, у підприємства стабільно

накопичується нерозподілений прибуток — це свідчить про позитивну динаміку фінансового результату. Натомість переважання непокритих збитків або потреба в доформуванні резервів може свідчити про наявність ризиків або неефективність управління ресурсами.

Таким чином, власний капітал не лише характеризує фінансову самостійність підприємства, а й виконує ряд ключових функцій, що визначають його роль у господарському процесі.

У науковій літературі [6, с. 55] виокремлюють такі основні функції власного капіталу:

- заснування та введення в дію підприємства;
- відповідальність та гарантії (виступає кредитним забезпеченням для кредиторів);
- захисна (велична власного капіталу захищає підприємство від загрозливих факторів);
- стабілізації (індикатор фінансової стійкості);
- розподілу (визначає пропорцію розподілу чистого прибутку між власниками);
- забезпечення ефективності (наявність власного капіталу в джерелах формування майна забезпечує ефективність діяльності підприємства) [6, с. 55].

Отже, власний капітал є основою фінансової стабільності підприємства, його автономності та можливості до стратегічного розвитку. Різноманітність складових цього капіталу дозволяє підприємству гнучко реагувати на економічні виклики, ефективно управляти ресурсами та забезпечувати реалізацію як комерційних, так і соціальних функцій. Саме тому глибоке розуміння структури, функцій та джерел формування власного капіталу має важливе значення для ефективного управління фінансами підприємства.

1.2. Джерела формування власного капіталу на підприємстві

Процес формування власного капіталу є основоположним етапом у створенні фінансової структури будь-якого підприємства. У широкому розумінні джерела власного капіталу — це всі ті фінансові ресурси, які надходять на підприємство не як борг, а як інвестиція від його засновників або як результат його прибуткової діяльності. Тобто це кошти, що не підлягають поверненню третім особам і залишаються у розпорядженні підприємства. Власний капітал складається з таких капіталів:

- статутного (реєстрованого);
- пайового;
- додаткового сплаченого;
- додаткового несплаченого;
- резервного (страхового);
- нерозподіленого прибутку (непокритого збитку);
- неоплаченого;
- вилученого [8].

Кожен з цих елементів має своє функціональне призначення і відображає як юридичні зобов'язання власників, так і результати фінансово-господарської діяльності підприємства.

Першим і головним джерелом є статутний капітал. Це сума внесків засновників, яка формується при створенні підприємства. У випадку акціонерного товариства, як-от Укрпошта, це також кошти, залучені в процесі емісії акцій. Статутний капітал відображає початковий фінансовий потенціал підприємства та рівень зобов'язань його учасників [12].

Іншим важливим джерелом є додатковий вкладений капітал. Це надходження понад номінальну вартість акцій (наприклад, при емісії), а також безоплатно отримані активи або дооцінки капіталу, що не були включені до статутного фонду.

Структура капіталу підприємства

Рис. 1.1. Структура капіталу підприємства

Невід'ємною частиною структури власного капіталу є нерозподілений прибуток, тобто та частина чистого прибутку, яка не була виплачена у вигляді дивідендів, а залишилася на підприємстві для фінансування майбутньої діяльності. Цей компонент формується з результатів попередніх періодів і є одним із головних джерел самофінансування.

Ще одним джерелом є резервний капітал, який формується, як правило, відповідно до законодавчих чи статутних вимог. Наприклад, підприємства часто зобов'язані формувати резерв на покриття можливих збитків або втрат. Такий резерв має захисну функцію та слугує певною гарантією стабільності фінансів підприємства [7].

Також у практиці зустрічається таке поняття, як інший власний капітал. Це можуть бути результати переоцінки активів, курсові різниці, прибутки, визнані в капіталі без проходження через звіт про фінансові результати, тощо. Вони, хоч

і мають допоміжний характер, все ж впливають на загальну вартість власного капіталу.

Крім того, іноді підприємства можуть отримувати інвестиції з бюджету або фондів у вигляді безповоротної фінансової підтримки — особливо це стосується державних компаній чи підприємств стратегічного значення. Такі джерела також враховуються як частина власного капіталу. Структура власного капіталу суб'єкта господарювання і домінування у ньому окремих складових свідчить не тільки про здійснення операцій з випуску та розміщення акцій власної емісії, рентабельність господарської діяльності, але і про результати застосування керівництвом інструментів облікової політики, одним із завдань якої є досягнення стратегічних цілей підприємства [12].

Підприємство, яке ефективно управляє всіма джерелами формування капіталу, має змогу забезпечити фінансову стабільність, зростання і гнучкість у реагуванні на виклики ринку. Саме тому оптимальна структура капіталу та його раціональне формування є одним із ключових завдань управлінського персоналу.

Отже, джерела формування власного капіталу формують основу фінансової автономності підприємства. Різноманітність їх природи — від внесків засновників до нерозподіленого прибутку — дозволяє забезпечити сталість функціонування, реалізацію інвестиційних програм та підвищення ринкової вартості компанії. Ефективне управління цими джерелами є критично важливим для досягнення стратегічних цілей підприємства.

1.3. Фактори, що впливають на динаміку власного капіталу в умовах ринку

Динаміка власного капіталу підприємства в ринкових умовах формується під впливом широкого кола внутрішніх і зовнішніх факторів. Саме вони визначають не лише його розмір, але й структуру, стабільність та потенціал до зростання. Розуміння цих факторів дозволяє підприємству розробляти ефективну фінансову стратегію, уникати ризиків та своєчасно реагувати на зміни економічного середовища.

Одним із головних внутрішніх чинників є фінансовий результат діяльності підприємства, тобто прибуток або збиток. Саме прибутковість безпосередньо впливає на формування нерозподіленого прибутку — ключового джерела зростання власного капіталу [10]. Якщо підприємство є прибутковим, воно має можливість або інвестувати кошти в розвиток, або накопичувати резерви.

Іншим важливим фактором є політика дивідендів. У разі, коли підприємство вирішує спрямовувати значну частину прибутку на виплату дивідендів, це зменшує можливості для внутрішнього накопичення капіталу. З іншого боку, зважена політика реінвестування прибутку сприяє збільшенню власного капіталу й загальної фінансової стійкості.

Вплив має також структура активів і джерел їх фінансування. Наприклад, високий рівень заборгованості призводить до зменшення частки власного капіталу у загальній структурі пасивів. Це може негативно позначитися на фінансовій автономії підприємства. Натомість зростання власного капіталу дозволяє знизити залежність від зовнішнього фінансування і підвищити кредитоспроможність [15].

До важливих зовнішніх факторів належать економічна ситуація в країні, інфляційні процеси, рівень процентних ставок, доступність кредитних ресурсів, зміни в податковому законодавстві та державне регулювання. Наприклад, у періоди макроекономічної нестабільності або воєнних дій навіть прибуткові підприємства можуть зіткнутися з негативною динамікою капіталу через втрату активів, девальвацію або різке зростання витрат [5].

Ще одним вагомим чинником є інвестиційна активність підприємства. Якщо компанія активно інвестує в інновації, розширення виробництва, модернізацію, це може як підвищити капіталізацію підприємства в довгостроковій перспективі, так і тимчасово зменшити власний капітал через зростання витрат [7].

Рис. 1.2. Основні фактори, що впливають на динаміку власного капіталу підприємства

Таким чином, управління динамікою власного капіталу потребує системного підходу, який поєднує як контроль за внутрішніми параметрами, так і постійний моніторинг зовнішнього середовища. Раціональна політика щодо прибутку, інвестицій, дивідендів і структури фінансування здатна забезпечити сталий розвиток і фінансову стабільність підприємства у ринкових умовах. Управлінські рішення мають враховувати як стратегічні, так і тактичні цілі щодо формування капіталу

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ТА ЗМІН ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ АТ «УКРПОШТА»

2.1. Загальна характеристика господарської діяльності АТ «Укрпошта»

Акціонерне товариство «Укрпошта» — це національний оператор поштового зв'язку України, що забезпечує надання універсальних, соціально важливих і комерційних послуг як фізичним, так і юридичним особам. Компанія, як національний поштовий оператор, представляє у Всесвітньому поштовому союзі Україну, що є членом ВПС із 1947 року, і здійснює поштові операції з понад 100 національними поштовими операторами інших країн. Станом на 31 грудня 2024 року Компанія має майже 28,9 тисяч точок присутності в Україні та облікову чисельність працівників 32 182 осіб. Юридична адреса та основне місце ведення діяльності Компанії: вул. Хрещатик 22, Київ, 01001, Україна [2]. Заснована ще в радянський період, компанія після здобуття Україною незалежності трансформувалася у стратегічне державне підприємство, а згодом — у публічне акціонерне товариство, власником 100% акцій якого є держава в особі Міністерства інфраструктури України.

На сьогодні Укрпошта є одним з найбільших роботодавців країни з майже 60 000 працівників і найбільш розгалуженою логістичною мережею — понад 10 000 відділень по всій території України, включаючи навіть найвіддаленіші сільські райони. Компанія не лише виконує класичні поштові функції — пересилання листів, бандеролей, посилок — а й активно розвиває фінансові послуги, доставку пенсій, логістику для e-commerce, продаж супутніх товарів.

Останні роки стали для підприємства справжнім випробуванням. Пандемія COVID-19, повномасштабне вторгнення Росії у 2022 році, порушення логістичних ланцюгів і збільшення витрат на паливо, безпеку та доставку істотно вплинули на діяльність компанії. Проте, попри ці труднощі, Укрпошта продовжує виконувати свої функції та адаптується до умов воєнного часу.

У 2023 році загальний дохід компанії склав 11,8 млрд грн, що на 1,3 млрд грн більше, ніж у 2022 році [2]. Проте чистий фінансовий результат залишився від'ємним — збитки склали понад 800 млн грн, що в першу чергу пов'язано з підвищеними операційними витратами, курсом гривні та вартістю логістичних послуг. Компанія інвестувала у власний розвиток — продовжила модернізацію логістичної інфраструктури, запуск мобільних відділень, впровадження цифрових сервісів.

Статутний капітал юрособи АТ «УКРПОШТА» становить 6 518 597 000 ₪ гривень. На даний момент керівником компанії є — Смілянський Ігор Юхимович [13]. Компанія перебуває у власності держави, але працює на комерційних засадах, публікує фінансову звітність відповідно до МСФЗ, проходить аудит і звітує перед акціонером.

У стратегічному плані АТ «Укрпошта» позиціонує себе як державну компанію нового покоління, що прагне до самозабезпечення, цифровізації та партнерства з бізнесом, зберігаючи при цьому соціальну місію — бути доступною для кожного українця. Акціонерне товариство «Укрпошта» (далі — «Укрпошта», або «Компанія», або «Товариство») — це господарське товариство, 100% акцій якого належать державі - Україна. Управління корпоративними правами держави стосовно Товариства здійснює Міністерство розвитку громад та територій України. Товариство є правонаступницею Українського державного підприємства поштового зв'язку «Укрпошта», зареєстрованого 15 грудня 1993 році [1]. Протягом багатьох років компанія зберігає статус стратегічно важливого підприємства, що виконує ключову соціальну функцію у сфері поштових послуг. У березні 2017 року Укрпошту в результаті корпоратизації було перетворено у публічне акціонерне товариство, а у 2018 році зареєстровано зміну типу товариства з публічного на приватне акціонерне товариство. Акції Компанії станом на поточну дату не включені до лістингу на міжнародних та національних фондових біржах [1]. Така організаційно-правова форма поєднує в собі можливість комерційного розвитку з виконанням суспільно важливої місії в поштово-логістичній сфері України.

Таким чином, АТ «Укрпошта» — це не лише поштова служба, а багатофункціональне підприємство, яке відіграє важливу роль у забезпеченні зв'язку, фінансової інклюзії та логістики, особливо в умовах воєнного стану. При цьому ефективність управління капіталом, у тому числі власним, стає визначальним фактором її стійкості та здатності до розвитку.

2.2. Аналіз структури та динаміки власного капіталу у 2022–2024 роках

Фінансова стійкість підприємства є ключовим показником його здатності функціонувати в довгостроковій перспективі без загрози втрати платоспроможності або надмірної залежності від зовнішніх джерел фінансування. Власний капітал, як складова пасивів, відіграє визначальну роль у забезпеченні фінансової незалежності та гнучкості підприємства, адже саме він є основою для самофінансування, залучення інвестицій і реалізації стратегічних цілей. Тому регулярний аналіз структури та змін у власному капіталі є важливою передумовою ефективного управління фінансами компанії.

Для оцінки фінансової стійкості підприємства важливим етапом є аналіз структури та динаміки власного капіталу. У Таблиці 2.1 подано узагальнені показники власного капіталу АТ «Укрпошта» на підставі балансу за 2022, 2023 та 2024 роки [2, 3, 4].

У 2022 році загальна сума власного капіталу підприємства становила 1 419 800 тис. грн, з яких зареєстрований капітал — 6 518 597 тис. грн, ефект переоцінки при корпоратизації — 5 254 038 тис. грн, а нерозподілений прибуток — 155 241 тис. грн. Така структура вказує на те, що формально високий рівень зареєстрованого капіталу частково нівелюється значним від'ємним значенням ефекту переоцінки, який виник у результаті трансформації правової форми компанії. Водночас наявність позитивного нерозподіленого прибутку свідчила про прибутковість діяльності за результатами попередніх періодів.

Уже в 2023 році ситуація суттєво змінилася — власний капітал зменшився більш ніж удвічі, до 623 439 тис. грн. Основною причиною такого скорочення

став негативний фінансовий результат року, що призвів до формування від’ємного нерозподіленого прибутку у розмірі –641 120 тис. грн. Це свідчить про збиткову діяльність підприємства у звітному періоді, а також про неспроможність компенсувати втрати за рахунок інших джерел капіталу. Від’ємне сальдо нерозподіленого прибутку свідчить про те, що компанія фактично «проїдає» раніше сформовану частину власного капіталу.

Таблиця 2.1

Аналіз структури та динаміки власного капіталу АТ «Укрпошта» у 2022–2024 роках, тис. грн

Показник	2022	2023	2024
Зареєстрований капітал	6 518 597	6 518 597	6 518 597
Ефект переоцінки при корпоратизації	–5 254 038	–5 254 038	–5 254 038
Нерозподілений прибуток	155 241	–641 120	210 235
<i>Усього власний капітал</i>	<i>1 419 800</i>	<i>623 439</i>	<i>210 235</i>
Абсолютне відхилення (до попереднього року)	–	–796 361	–413 204
Відносне відхилення, %	–	–56,1%	–66,3%
Частка зареєстрованого капіталу, %	459,1%	1 045,6%	3 100,6%
Частка ефекту переоцінки, %	–370,1%	–842,8%	–2 499,1%
Частка нерозподіленого прибутку, %	10,9%	–102,8%	100,0%

У 2024 році тенденція збережена — власний капітал скоротився ще на 413 204 тис. грн і сягнув критично низького значення — 210 235 тис. грн. Таким чином, за два роки підприємство втратило понад 85% власного капіталу, що є загрозливою динамікою. У відносному вираженні, зменшення у 2023 році становило 56,1%, а у 2024 — ще 66,3%. Це вказує на прогресуюче погіршення фінансової стійкості.

Крім абсолютних значень, варто звернути увагу на якісні зміни в структурі капіталу: у 2022 році капітал формувався переважно за рахунок статутного внеску, а в подальші роки — через зростання збитків — вагомість нерозподіленого прибутку суттєво зменшилася. Це створює високі ризики для інвесторів і кредиторів, оскільки зниження власного капіталу зменшує здатність компанії гарантувати виконання зобов'язань за рахунок внутрішніх ресурсів.

Особливо показовим є аналіз структури власного капіталу у відсотковому співвідношенні. У 2022 році частка зареєстрованого капіталу складала 459,1%, а частка ефекту переоцінки — -370,1%, що пояснюється тим, що цей елемент капіталу має від'ємне значення. Нерозподілений прибуток займав лише 10,9%.

У 2023 році ситуація погіршилася — нерозподілений прибуток став від'ємним (-641 120 тис. грн), що призвело до ще більшої структурної деформації: частка зареєстрованого капіталу сягнула 1045,6%, ефекту переоцінки — -842,8%, а прибутку — -102,8%.

У 2024 році частка нерозподіленого прибутку у структурі власного капіталу повернулася до 100,0%, що пояснюється тим, що всі інші компоненти (зареєстрований капітал і ефект переоцінки) «нейтралізувалися» — оскільки загальний власний капітал зменшився до рівня цього показника. Це свідчить про вкрай низький рівень фінансової автономії підприємства.

Суттєве скорочення власного капіталу пов'язане насамперед із значними збитками, які Укрпошта зазнала у 2023 році (-796 361 тис. грн), і з подальшими негативними результатами у 2024 році (-413 204 тис. грн). У зв'язку з цим підприємство втратило частину накопиченого капіталу, що серйозно вплинуло на його фінансову стійкість.

З метою наочного відображення змін у власному капіталі АТ «Укрпошта» упродовж трьох останніх років, доцільно проаналізувати динаміку цього показника у графічній формі. Власний капітал, як бачимо з таблиці, має тенденцію до суттєвого зменшення: від понад 1,4 млн тис. грн у 2022 році до лише 210 тис. грн на кінець 2024 року. Такий спад свідчить про негативні

фінансові результати діяльності підприємства, зменшення нерозподіленого прибутку та накопичення збитків.

На Рис. 1.1. вказану динаміку проілюстровано наочно, дозволяючи простежити критичне зниження капіталу протягом аналізованого періоду.

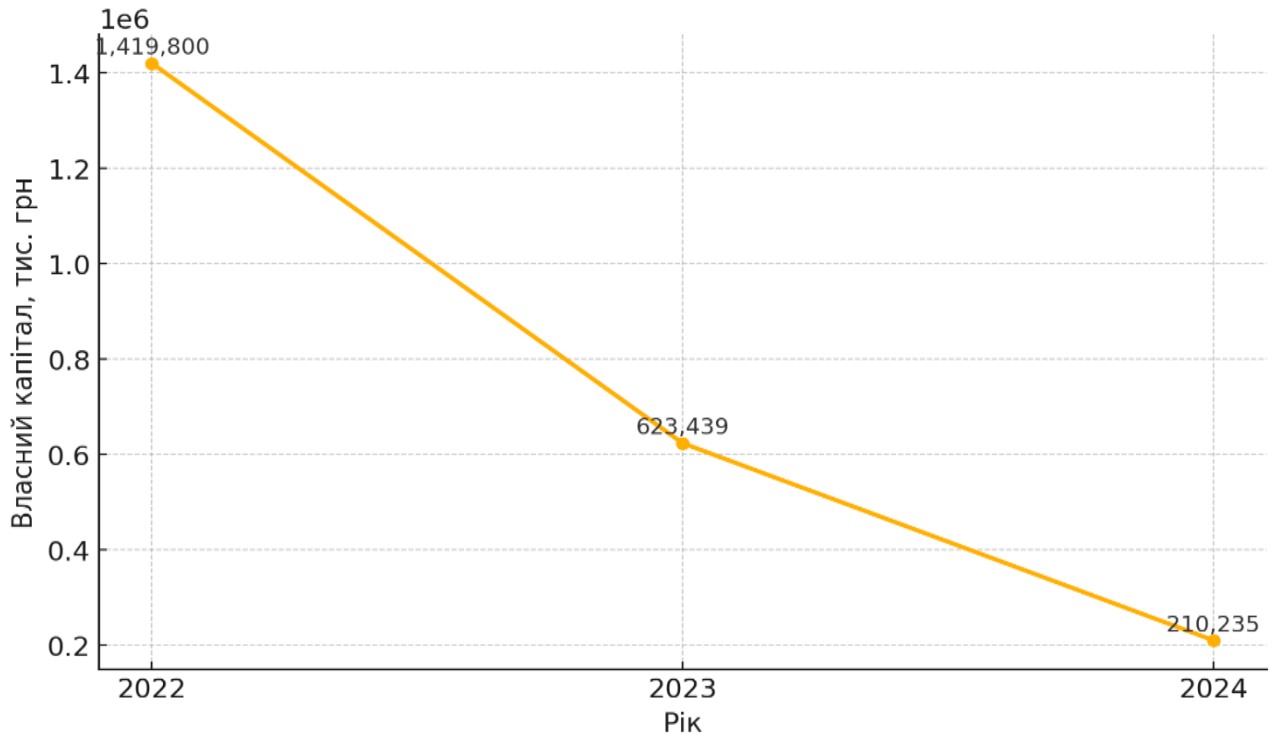

Рис. 2.1. Динаміка власного капіталу АТ «Укрпошта» у 2022–2024 роках

Підсумовуючи, можна зазначити, що АТ «Укрпошта» демонструє негативну динаміку власного капіталу, з тенденцією до поступового зменшення. Це може свідчити про високі фінансові ризики, недостатній рівень прибутковості, або неефективну структуру витрат, що потребує уваги з боку менеджменту та держави як власника.

2.3. Оцінка фінансової стійкості підприємства на основі показників власного капіталу

Фінансова стійкість підприємства — це його здатність підтримувати збалансовану структуру капіталу, вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання

та забезпечувати безперервність господарської діяльності в довгостроковій перспективі.

Одним із ключових елементів такої оцінки є власний капітал, адже саме він формує основу для автономії підприємства та його інвестиційного потенціалу [10].

Щоб здійснити повноцінну оцінку фінансової стійкості АТ «Укрпошта», проаналізуємо коефіцієнт автономії (частка власного капіталу в загальній структурі пасивів). Цей показник відображає залежність підприємства від зовнішнього фінансування.

Для глибшого розуміння змін у фінансовій стійкості підприємства важливо не лише проаналізувати абсолютні показники власного капіталу, а й зіставити їх із загальним обсягом пасивів.

Це дозволяє розрахувати коефіцієнт автономії — один із ключових фінансових індикаторів, що характеризує частку власного капіталу в загальній структурі джерел фінансування. Чим вищим є цей показник, тим більш незалежним від зовнішніх джерел є підприємство.

У таблиці 2.3 наведено значення власного капіталу, сукупних пасивів та відповідно розрахований коефіцієнт автономії АТ «Укрпошта» за 2022–2024 роки [2, 3, 4].

Таблиця 2.3

Динаміка власного капіталу та коефіцієнта автономії АТ «Укрпошта» у 2022–2024 роках

Рік	Власний капітал, тис. грн	Усього пасивів, тис. грн	Коефіцієнт автономії
2022	1 419 800	12 231 298	0,12
2023	623 439	14 315 782	0,04
2024	210 235	15 203 977	0,01

Як бачимо, у 2022 році значення коефіцієнта автономії складало 0,12, що вже є критичним (оптимальним вважається рівень 0,5–0,6). Проте в наступні

роки ситуація стрімко погіршувалася: у 2023 році коефіцієнт впав до 0,04, а у 2024 — до 0,01, що вказує на майже повну залежність від позикових джерел фінансування.

Ще одним важливим показником, який характеризує фінансову стійкість підприємства, є коефіцієнт фінансової стабільності. Коефіцієнт фінансової стабільності засвідчує, у скільки разів величина власного капіталу підприємства перевищує обсяг залученого капіталу [14]. Він визначається як відношення власного капіталу до суми зобов'язань і відображає здатність підприємства покривати боргові зобов'язання за рахунок власних коштів. Зменшення цього коефіцієнта свідчить про підвищену залежність від позикового капіталу, що підвищує фінансові ризики.

У таблиці 2.4 представлено динаміку цього показника для АТ «Укрпошта» протягом 2022–2024 років [2, 3, 4].

Таблиця 2.4

Динаміка коефіцієнта фінансової стабільності АТ «Укрпошта» у 2022–2024 роках

Рік	Власний капітал	Зобов'язання	Коеф. фін. стабільності
2022	1 419 800	10 811 498	0,13
2023	623 439	13 692 343	0,05
2024	210 235	14 993 742	0,01

Різде зниження коефіцієнтів свідчить про поглиблення фінансової нестабільності підприємства та зростання ризиків банкрутства або втрати платоспроможності в майбутньому.

Також можемо оцінити коефіцієнт маневреності власного капіталу, який показує, яка частина капіталу знаходиться в обігу:

Оборотний власний капітал = Власний капітал – необоротні активи. За даними, в 2024 році необоротні активи $\approx 3\,470\,000$ тис. грн, а власний капітал —

лише 210 235, тому показник є від'ємним, що свідчить про фінансову нееластичність та відсутність мобільного капіталу.

Таким чином, за підсумками аналізу можемо стверджувати, що фінансова стійкість Укрпошти суттєво знизилася у 2023–2024 роках. Підприємство стало максимально залежним від залучених ресурсів, має майже повну втрату автономії та обмежену здатність до гнучкого управління капіталом.

Такі обставини потребують оперативного втручання у фінансову стратегію, реструктуризацію зобов'язань, оптимізацію витрат та державної підтримки.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ АТ «УКРПОШТА»

3.1. Внутрішні резерви зростання власного капіталу

Для будь-якого підприємства, особливо в умовах турбулентного ринку, одним із ключових завдань є пошук внутрішніх джерел зростання власного капіталу. Власний капітал — це не просто бухгалтерська категорія, а основа для фінансової незалежності, інвестиційної здатності та довгострокової стабільності. Саме тому ефективне використання внутрішніх резервів має першочергове значення для компаній, таких як АТ «Укрпошта», що працюють у складних соціально-економічних умовах.

Одним з головних внутрішніх резервів є прибутковість основної діяльності. Укрпошта, попри складне зовнішнє середовище, має потенціал нарощувати дохідність через оптимізацію тарифів, зниження собівартості послуг, а також розширення спектра послуг для клієнтів. Особливо перспективними залишаються напрями e-commerce логістики, фінансових переказів, дрібного роздрібного продажу у відділеннях. Навіть мінімальне покращення рентабельності операцій може згодом дати позитивний вплив на власний капітал через формування прибутку, що не розподіляється, а реінвестується.

Ще одним резервом є управління витратами. Незважаючи на соціальний характер послуг, компанія має широке поле для зниження непродуктивних витрат: енергоефективність приміщень, логістична оптимізація маршрутів, цифровізація частини процесів, яка дозволяє зменшити потребу у зайвому паперовому документообігу та ручній обробці. Ці заходи не завжди дають миттєвий ефект, але в довгостроковій перспективі сприяють підвищенню фінансової ефективності, а отже — і зміцненню капіталу.

Також варто враховувати такий внутрішній резерв, як реінвестування прибутку. Замість розподілу фінансового результату у вигляді дивідендів або

компенсацій, підприємство може залишити частину прибутку на балансі, тим самим збільшуючи обсяг власного капіталу. Така політика характерна для компаній, орієнтованих на зростання, а в умовах післякризової відбудови, вона є не лише бажаною, а необхідною.

Крім того, значним ресурсом для внутрішнього зростання капіталу є модернізація основних засобів та переоцінка активів, за умови відповідності вимогам МСФЗ.

У випадку Укрпошти, яка має великий обсяг нерухомості, транспорту, обладнання — актуалізація їх балансової вартості може вплинути на структуру капіталу та підвищити його обсяг.

Не можна не згадати про внутрішню організаційну ефективність. Підвищення мотивації персоналу, ефективна система КРІ, діджиталізація процесів, впровадження lean-підходів до управління — все це чинники, що непрямо, але суттєво впливають на економічну ефективність, а отже, і на формування власного капіталу.

Отже, внутрішні резерви зростання власного капіталу Укрпошти охоплюють як фінансово-економічні, так і організаційно-управлінські напрями. В умовах обмеженого доступу до зовнішнього фінансування, саме мобілізація внутрішніх ресурсів може стати ключем до фінансової стабілізації та подальшого розвитку компанії.

3.2. Стратегічні підходи до зміцнення капіталу в ринковому середовищі

У сучасних умовах високої конкуренції, обмеженого доступу до зовнішніх ресурсів та частих змін економічного середовища, стратегічне управління власним капіталом є одним із найважливіших завдань для підприємств. Для АТ «Укрпошта», як державної компанії з соціальним мандатом, формування фінансової самодостатності є передумовою не лише стабільного функціонування, а й довгострокового розвитку.

Одним із ключових стратегічних підходів є інвестування в інновації та модернізацію. Це включає оновлення логістичної інфраструктури, цифровізацію операцій, впровадження автоматизованих систем управління, а також модернізацію сортувальних центрів і автопарку. Такі інвестиції не лише підвищують операційну ефективність, а й сприяють збільшенню вартості активів, що, відповідно, позитивно впливає на структуру власного капіталу.

Другим важливим напрямом є розширення ринкової присутності та диверсифікація джерел доходу. Укрпошта може зміцнити фінансову позицію за рахунок активнішої участі в e-commerce сегменті, розвитку цифрових фінансових сервісів, стратегічних партнерств із банками, торговими платформами, а також упровадженням нових послуг для бізнесу й населення. Зростання обсягів виручки без пропорційного збільшення витрат сприятиме акумулюванню прибутку та зміцненню капіталу.

Ще одним ефективним стратегічним інструментом є збалансована політика залучення зовнішнього фінансування. Йдеться про випуск облігацій під конкретні інфраструктурні проекти або залучення інвестицій від держави чи міжнародних фінансових організацій. При цьому фінансування має бути чітко цільовим, прозорим та таким, що не погіршує фінансову структуру підприємства.

Важливу роль відіграє також управлінська стратегія, що включає ефективне корпоративне управління, стратегічне планування, систему внутрішнього контролю та прозорості звітності. Такий підхід сприяє формуванню довіри з боку партнерів, інвесторів і держави, що є критично важливим для компаній із державною формою власності.

Отже, стратегічне зміцнення власного капіталу — це багаторівневий процес, що охоплює інвестиційну діяльність, ринкову експансію, фінансову дисципліну та впровадження сучасних управлінських практик. Для АТ «Укрпошта» реалізація цих підходів є не лише бажаною, а необхідною умовою збереження стабільності та забезпечення сталого розвитку в умовах ринкової економіки.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження теоретичних засад, аналізу практики функціонування та пошуку напрямів удосконалення управління власним капіталом підприємства на прикладі АТ «Укрпошта» зроблено такі висновки:

1. Власний капітал є основою фінансової незалежності підприємства, його стабільності, здатності до самофінансування та реалізації стратегічних цілей. Він виконує низку ключових функцій: засновницьку, захисну, стабілізаційну, гарантійну, розподільчу та функцію забезпечення ефективності діяльності. Його сутність — це залишкова вартість активів після погашення зобов'язань, а основними джерелами є внески засновників, нерозподілений прибуток та капітал, сформований за рахунок переоцінки активів.

2. У структурі власного капіталу АТ «Укрпошта» домінує зареєстрований капітал (6,5 млрд грн), сформований переважно під час корпоратизації. Проте негативне сальдо переоцінки та від'ємні результати діяльності зумовили різке скорочення загального обсягу власного капіталу: з 1,42 млрд грн у 2022 році до 210 млн грн у 2024-му. Це призвело до критично низьких значень коефіцієнтів автономії (0,01) та фінансової стабільності, що свідчить про залежність від зовнішніх джерел і високі фінансові ризики.

3. Основними факторами, що вплинули на негативну динаміку капіталу, є: збиткова діяльність, зростання витрат, вплив зовнішніх обставин (воєнні дії, інфляція, нестабільність валютного ринку), а також недостатня ефективність витратної політики. Такі обставини обмежують можливості самофінансування і загрожують довгостроковій платоспроможності підприємства.

4. Укрпошта має значний внутрішній потенціал для зміцнення власного капіталу. Це, зокрема, підвищення прибутковості основної діяльності, цифровізація, енергоефективність, зниження непродуктивних витрат, ефективне управління активами, мотивація персоналу, а також реінвестування прибутку замість виплати дивідендів.

5. До стратегічних підходів, що сприятимуть зміцненню власного капіталу у довгостроковій перспективі, належать: модернізація інфраструктури, розвиток нових послуг (особливо в галузі e-commerce та фінансових технологій), залучення інвестицій під державні гарантії, удосконалення корпоративного управління, прозорість і стратегічне планування.

Отже, ефективне управління власним капіталом — це складова частина загальної стратегії сталого розвитку підприємства. Для АТ «Укрпошта», як державної компанії з широким соціальним мандатом, пріоритетним завданням має стати не лише збереження функціональності, а й поступове відновлення фінансової стійкості через активізацію внутрішніх резервів і стратегічні трансформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. АТ «Укрпошта». Звіт про управління за 2024 рік. URL: https://www.ukrposhta.ua/doc/issuer-reporting/zvit_pro_upravlinnia_2024.pdf (дата звернення: 05.12.2025).
2. АТ «Укрпошта». Фінансова звітність (МСФЗ) за 31 грудня 2022 року (українською). URL: https://www.ukrposhta.ua/doc/annual-reports/ukrposhta_FS_2022_ukr.pdf (дата звернення: 05.12.2025).
3. АТ «Укрпошта». Фінансова звітність (МСФЗ) за 31 грудня 2023 року (українською). URL: https://www.ukrposhta.ua/doc/annual-reports/ukrposhta_FS_2023_ukr.pdf (дата звернення: 05.12.2025).
4. АТ «Укрпошта». Фінансова звітність (МСФЗ) за 31 грудня 2024 року (українською). URL: https://www.ukrposhta.ua/doc/annual-reports/ukrposhta_FS_2024_ukr.pdf (дата звернення: 05.12.2025).
5. Бобяк А. П. Власний капітал підприємства як економічна категорія та його облік // Проблеми обліку та контролю. — 2020. — № 2. — С. 35–40.
6. Гуріна Н. В., Яригіна А. В. Власний капітал підприємства: економічна сутність, проблеми обліку та шляхи вдосконалення // Економіка і суспільство. — 2021. — № 30. — С. 122–127. — URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1239>
7. Дідух С., Федорова Т. Структура капіталу підприємства: теоретичні підходи та напрямки оптимізації в сучасних умовах // Економіка і регіон. — 2022. — № 4. — URL: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/2796> (дата звернення: 05.10.2025).
8. Євтушевська О. О., Чернов К. І. Теоретичні аспекти власного капіталу підприємства: сутність та структура // Економіка та суспільство. — 2021. — № 28. — С. 165–170.
9. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73). — [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 06.10.2025).

10. Кириленко В. І. Джерела формування власного капіталу підприємства // Економіка та держава. — 2019. — № 3. — С. 45–49.

11. Козлова І. М., Велика О. Ю. Особливості управління структурою капіталу підприємств України // Бізнес Економіка Сталий розвиток. — 2023. — № 80. — URL: https://bses.in.ua/journals/2023/80_2023/14.pdf (дата звернення: 05.12.2025).

12. Легенчук С.Ф., Поліщук І.Р. Резервний капітал як інструмент мінімізації ризиків у системі стратегічного управління: обліковий аспект. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2021. № 2(49). С. 34-39.

13. Opendatabot. Додаткові дані про фінансові показники АТ «Укрпошта». URL: <https://opendatabot.ua/c/21560045> (дата звернення: 06.11.2025).

14. Ткачук Л. Фінансові аспекти управління власним капіталом підприємства // Інформаційне суспільство. — 2024. — № 1. — URL: <https://ins.vntu.edu.ua/index.php/ins/article/view/267> (дата звернення: 09.11.2025).

15. Чудовець В. В. Облік і звітність власного капіталу: практична складова // Економіка і суспільство. — 2024. — № 50. — URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5487> (дата звернення: 10.09.2025).